

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

INTERAKTIV TA'LIM METODLARI ASOSIDA MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH

Pulatova Odinaxon Xamidovna

“University of Economics and Pedagogy”, kafedra mudiri, dotsent

Annotatsiya

Mazkur maqolada interaktiv ta'lim metodlari asosida muloqot madaniyatini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ta'lim jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning pedagogik ahamiyati, interaktiv metodlarning o'quvchilar va talabalarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, interaktiv ta'lim texnologiyalari orqali shaxslararo munosabatlarni rivojlantirish, jamoada ishlash, fikr almashish va bahs-munozara madaniyatini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari interaktiv ta'lim metodlaridan foydalanish ta'lim jarayonida samarali muloqotni shakllantirish hamda shaxsning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: muloqot madaniyati, interaktiv ta'lim metodlari, kommunikativ kompetensiya, pedagogik jarayon, interaktiv texnologiyalar, ta'lim samaradorligi.

РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ НА ОСНОВЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ

Пулатова Одинахон Хамидовна

«University of Economics and Pedagogy», заведующая кафедрой, доцент

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы развития культуры общения на основе интерактивных методов обучения. В исследовании анализируется педагогическое значение формирования коммуникативной компетентности в образовательном процессе, а также роль интерактивных методов в развитии коммуникативных навыков учащихся и студентов. Особое внимание уделяется теоретическим и практическим аспектам формирования межличностных отношений, навыков работы в коллективе, культуры обмена мнениями и дискуссии посредством интерактивных образовательных технологий. Результаты исследования показывают, что использование интерактивных методов обучения способствует формированию эффективного общения и повышению социальной активности личности.

Ключевые слова: культура общения, интерактивные методы обучения, коммуникативная компетентность, образовательный процесс, интерактивные технологии, эффективность обучения.

DEVELOPMENT OF COMMUNICATION CULTURE BASED ON INTERACTIVE TEACHING METHODS

Pulatova Odinakhon Khamidovna

“University of Economics and Pedagogy”, Head of Department, Associate Professor

Abstract

This article analyzes the development of communication culture based on interactive teaching methods. The study highlights the pedagogical importance of forming communicative competence in the educational process and the role of interactive methods in developing students'

communication skills. In addition, the theoretical and practical aspects of developing interpersonal relations, teamwork skills, exchange of ideas, and discussion culture through interactive educational technologies are examined. The results of the research show that the use of interactive teaching methods contributes to the formation of effective communication in the educational process and enhances the social activity of learners.

Keywords: communication culture, interactive teaching methods, communicative competence, educational process, interactive technologies, learning effectiveness.

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Globalizatsiya sharoitida shaxsning ijtimoiy faolligi, jamoada ishlash qobiliyati hamda samarali muloqot qilish ko'nikmalari ta'lim jarayonining muhim natijalaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu sababli ta'lim jarayonida muloqot madaniyatini rivojlantirish masalasi pedagogika fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muloqot madaniyati shaxsning ijtimoiy moslashuvchanligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Muloqot jarayonida shaxs o'z fikrini ifodalash, boshqalarni tinglash, muammoli vaziyatlarni muhokama qilish va jamoa bilan samarali hamkorlik qilish ko'nikmalarini egallaydi [2; 18–21-b.].

Bugungi kunda ta'lim tizimida interaktiv ta'lim metodlaridan foydalanish keng rivojlanib bormoqda. Interaktiv metodlar o'quv jarayonini faollashtiradi, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydi hamda jamoaviy muloqotni rivojlantiradi. Shu bois interaktiv ta'lim metodlari asosida muloqot madaniyatini rivojlantirish masalasi ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi interaktiv ta'lim metodlari asosida muloqot madaniyatini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Muloqot madaniyatini rivojlantirish masalasi pedagogika va pedagogik psixologiya fanlarida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida shaxsning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish, samarali muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda jamoada ishlash madaniyatini tarkib toptirish ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omil sifatida qaraladi. Shu bois pedagogik jarayonda muloqot madaniyatini rivojlantirishning nazariy asoslarini o'rganish alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Pedagogika fanida muloqot jarayonining shaxs rivojlanishidagi o'rni bir qator olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, L.S. Vygotskiy ta'lim jarayonida ijtimoiy muloqot va hamkorlik faoliyatining muhimligini ta'kidlab, shaxs rivojlanishi ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'sir jarayonida amalga oshirishini asoslab bergan. Uning fikricha, ta'lim jarayonida muloqot faoliyatining samarali tashkil etilishi shaxsning bilish faoliyati va ijtimoiy tajribasini boyitishga xizmat qiladi [1].

A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasida ham muloqot jarayoni shaxs faoliyatining muhim tarkibiy qismi sifatida talqin qilinadi. Olimning fikriga ko'ra, shaxsning kommunikativ kompetensiyasi faoliyat jarayonida shakllanadi va rivojlanadi. Shu sababli ta'lim jarayonida faoliyatga asoslangan metodlardan foydalanish shaxsning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi [2].

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda interaktiv ta'lim metodlari muloqot madaniyatini rivojlantirishning samarali vositalaridan biri sifatida qaraladi. Interaktiv metodlar o'quvchilarni o'quv jarayonining faol subyekti sifatida jalb etadi, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi hamda jamoaviy hamkorlik muhitini shakllantiradi. R. Ishmuhamedov, M. Yuldashev, O. Musurmonova kabi olimlar interaktiv ta'lim metodlari o'quv jarayonida muloqot, hamkorlik va muammoli fikrlashni rivojlantirishga xizmat qilishini ta'kidlaydilar.

O'zbek pedagogika fanida pedagogik muloqot muammosi K. Hoshimov, B. Qodirov, Sh. Qurbonov kabi olimlar tomonidan ham tadqiq etilgan. Ularning ilmiy ishlarida pedagogik muloqotning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati, shaxslararo munosabatlarni shakllantirishdagi o'rni hamda pedagogik jarayonda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalalari

yoritilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, muloqot madaniyatini rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, interaktiv ta'lim metodlari ushbu jarayonni samarali tashkil etishda muhim pedagogik imkoniyatlarga ega. Shu bilan birga, interaktiv metodlar orqali talabalarning kommunikativ kompetensiyasi, ijtimoiy faolligi hamda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin.

Tadqiqot metodlari. Mazkur tadqiqotda interaktiv ta'lim metodlari asosida muloqot madaniyatini rivojlantirish jarayonini o'rganish uchun nazariy va empirik metodlar majmuasidan foydalanildi. Nazariy metodlar sifatida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, umumlashtirish hamda modellashtirish metodlari qo'llanildi. Ushbu metodlar orqali muloqot madaniyatining nazariy asoslari, uning shakllanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillar hamda interaktiv ta'lim metodlarining imkoniyatlari o'rganildi.

Empirik metodlar sifatida pedagogik kuzatish, anketa-so'rov, suhbat, diagnostik testlar hamda tajriba-sinov ishlari qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida talabalarning kommunikativ ko'nikmalari, jamoada ishlash qobiliyati hamda interaktiv ta'lim metodlari orqali muloqot madaniyatining rivojlanish darajasi o'rganildi. Shuningdek, tajriba-sinov jarayonida "Aqliy hujum", "Munozara", "Rol o'ynash", "Case study" kabi interaktiv metodlardan foydalanildi. Ushbu metodlar talabalarning o'z fikrini erkin ifoda etish, boshqalarni tinglash, bahs-munozaralarda ishtirok etish hamda jamoaviy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi.

Olingan empirik ma'lumotlar matematik-statistik metodlar yordamida tahlil qilinib, tadqiqot natijalarining ishonchliligi aniqlandi. Natijalar asosida interaktiv ta'lim metodlari muloqot madaniyatini rivojlantirishning samarali pedagogik vositasi ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot jarayonida interaktiv ta'lim metodlari asosida muloqot madaniyatini rivojlantirish samaradorligini aniqlash maqsadida oliy ta'lim muassasasi talabalari o'rtasida tajriba-sinov ishlari o'tkazildi. Tadqiqotda talabalarning kommunikativ kompetensiyasi, jamoada ishlash qobiliyati, fikr almashish faolligi hamda muammoli vaziyatlarda samarali muloqot qilish ko'nikmalari o'rganildi. Tajriba-sinov ishlari ikki bosqichda amalga oshirildi: dastlabki diagnostika bosqichi va yakuniy tahlil bosqichi. Dastlabki bosqichda talabalar o'rtasida muloqot madaniyatining mavjud darajasi aniqlanib, ularning kommunikativ ko'nikmalari, jamoaviy faoliyatdagi ishtiroki va bahs-munozaralarda qatnashish faolligi baholandi.

1-jadval

Talabalarda muloqot madaniyatining boshlang'ich darajasi

Ko'rsatkichlar	Yuqori daraja (%)	O'rta daraja (%)	Past daraja (%)
Fikrni aniq ifoda etish	30	44	26
Jamoada ishlash qobiliyati	32	41	27
Bahs-munozarada ishtirok etish	28	46	26
Tinglash madaniyati	34	40	26

Jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalar o'rtasida muloqot madaniyatining o'rta darajasi ustunlik qiladi. Shu bilan birga, ayrim talabalarda o'z fikrini erkin ifoda etish, boshqalarni tinglash hamda bahs-munozaralarda faol qatnashish ko'nikmalari yetarli darajada rivojlanmaganligi aniqlandi. Bu esa ta'lim jarayonida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Tajriba-sinov jarayonida interaktiv ta'lim metodlari keng qo'llanildi. Jumladan, "Aqliy hujum", "Munozara", "Rol o'ynash", "Case study", "Guruhiy loyiha" kabi metodlar asosida mashg'ulotlar tashkil etildi. Ushbu metodlar talabalarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlab, ularda o'z fikrini erkin ifoda etish, boshqalar fikrini tinglash va jamoa bilan hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirdi.

Interaktiv metodlardan foydalanish talabalarning muloqot faolligini oshirib, ularning ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Mashg'ulotlar davomida talabalar muammoli vaziyatlarni muhokama qilish, fikr almashish va birgalikda qaror qabul qilish jarayonlarida faol ishtirok etdilar.

Tajriba yakunida talabalarning muloqot madaniyati darajasi qayta o'rganildi va olingan natijalar dastlabki ko'rsatkichlar bilan solishtirildi.

2-jadval

Tajriba yakunida muloqot madaniyatidagi o'zgarishlar

Ko'rsatkichlar	Yuqori daraja (%)	O'rta daraja (%)	Past daraja (%)
Fikrni aniq ifoda etish	48	39	13
Jamoda ishlash qobiliyati	50	37	13
Bahs-munozarada ishtirok etish	46	40	14
Tinglash madaniyati	52	34	14

Natijalar shuni ko'rsatadiki, interaktiv ta'lim metodlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning muloqot madaniyatini rivojlantirishda sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Xususan, yuqori darajadagi ko'rsatkichlar ancha oshgan bo'lsa, past darajadagi ko'rsatkichlar sezilarli darajada kamaygan. Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar orqali tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning o'zaro muloqot qilish faolligini oshiradi, ularda hamkorlikda ishlash, muammolarni birgalikda hal qilish hamda fikr almashish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu sababli interaktiv ta'lim metodlari muloqot madaniyatini shakllantirishning muhim pedagogik vositasi hisoblanadi.

XULOSA. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv ta'lim metodlari asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarda muloqot madaniyatini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Ushbu metodlar talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, ularning jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda fikr almashish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Tadqiqot davomida interaktiv metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning o'z fikrini erkin ifoda etish, boshqalarni tinglash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish hamda jamoaviy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi. Shuningdek, interaktiv pedagogik metodlardan foydalanish talabalarning ijtimoiy faolligi va muloqot madaniyatini rivojlantirish bilan birga, ularning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shunday qilib, ta'lim jarayonida interaktiv metodlardan samarali foydalanish talabalarning muloqot madaniyatini rivojlantirish, ularning kommunikativ kompetensiyasini oshirish hamda zamonaviy jamiyat talablariga mos faol shaxsni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология. — М.: Педагогика, 1991. — 480 с.
2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М.: Политиздат, 1975. — 304 с.
3. Мудрик А. В. Социализация человека: учеб. пособие для студентов высших учебных заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2006. — 304 с.
4. Hoshimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. — T.: O'qituvchi, 2006. — 232 b.
5. Musurmonova O. Pedagogik texnologiyalar. — T.: Fan va texnologiya, 2014. — 192 b.
6. Ishmuhammedov R., Yuldashev M. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. — T.: Fan va texnologiya, 2013. — 176 b.
7. Qodirov B. Pedagogik muloqot psixologiyasi. — T.: O'qituvchi, 2007. — 160 b.
8. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta'lim menejmenti. — T.: Fan, 2010. — 216 b.
9. Xodjayev B. X. Pedagogik aksiologiya. — T.: Fan va texnologiya, 2012. — 168 b.
10. Зимняя И. А. Педагогическая психология. — М.: Логос, 2004. — 384 с.